

## الگوپرداری از بهترین‌ها

از: مجتبی علاقه‌نژاد

نو نیز باید توجه داشته باشند که زمان حصر اطلاعات گذشته است و در واقع پیشرفتهای تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات شرایطی را به وجود آورده است که ایده‌ها و طرح‌های نو هرگز در جایی حبس نمی‌شوند و به سرعت منتشر و کهنه شده و دوام زیادی نخواهند داشت ولذا باید دائم به دنبال کشف و خلق محصولات جدید و ایده‌های جدید باشند.

به هر صورت در شرایط محیطی در حال تغییر و تحول دائمی که نوآوری از ضروریات آن است، الگوپرداری از تجربیات برتر دیگران نیز به عنوان یک کار مثبت و بدیهی تلقی می‌شود.

در حال حاضر استفاده از تکنیک BENCHMARKING در کشورهای صنعتی در حال فراگیر شدن است و اغلب شرکتهای بزرگ و بین‌المللی سرمایه‌گذاریهای قابل توجهی در این زمینه کرده و نه تنها اجرای پروژه‌های BENCHMARKING را در حوزه کار خود در دست اقدام دارند بلکه واحدهای مستقلی را برای این کار ایجاد و تجهیز کرده‌اند. این در شرایطی است که در کشورهای نظری کشور ما فقط به طور محدود مفاهیم و واژه آن مطرح شده و هنوز به مرحله کاربرد نرسیده است.

آنچه مهم است اینکه چگونه عمل کنیم و روش‌های کار ما در این زمینه چه باشد؟ چگونه ارتباطات شرایطی را فراهم آورده است که اندیشه‌ها و طرح‌های نو به سرعت منتشر می‌شوند.

مدیریت، فرایند انجام این کار و چگونگی تحقق آن مورد مطالعه، بحث و بررسی قرار می‌گیرد. این در شرایطی است که در گذشته نه تندران دور الگوپرداری، از جمله: کپی‌پردازی، تقلید و کپی‌سازی از محصولات و روش‌های کار دیگران نوعی ضد ارزش تلقی شده و حتی تحت عنوان جاسوسی صنعتی از آن نام برده می‌شد.

اگر باور داشته باشیم که علم و تکنولوژی، محصولات و اطلاعاتی که تا این زمان به بازار عرضه شده است حاصل تلاش و کار پیشینیان ما بوده و در یک فرایند تکاملی و توسعه تکنولوژی و اطلاعات به ما رسیده است و متعلق به جامعه بشریت است و به فرد و موسسه و جای خاصی تعلق ندارد، قطعاً با وجود آسوده‌تری به استقبال استفاده از تجربه‌های مفید و برتر دیگران و الگوپرداری از بهترین‌ها خواهیم شافت.

صاحبان کالاها و خدمات جدید و ایده‌های صاحبان کالاها و خدمات جدید و ایده‌های ویژگی‌های برتر رقبا الگوپرداری می‌کنند، خود را به وضعیت بهتری نسبت به آنها برسانند. لذا تنها راهی که سازمانها می‌توانند خود را به سوی بهترین‌ها و پیشرفت و توسعه هدایت کنند این است که چشمهاشان را در برابر رقبا و بهترین تجربیات جهانی در تمام زمینه‌های مورد نیاز باز نگهداشند. بدین لحاظ امروزه الگوپرداری از بهترین‌ها (BENCHMARKING) در دنیای رقابتی امری بدیهی و مشروع بهساب می‌آید و در محافل علمی و تخصصی و حرفه‌ای

در سالهای اخیر به عنوان یک موضوع مهم و اصطلاحی رایج در جوامع مدیریتی جهان به‌طور جدی مطرح شده است. آیا این موضوع یک جریان زودگذر (مد) مدیریتی است؟ و یا نمودی از تکامل، ضرورت و انقلابی در دنیای دادوستد (BUSINESS) است؟

در جهان امروز و در شرایط رقابتی بازار، کیفیت محصول و بهره‌وری به عنوان دو عامل اساسی و مهم در حفظ و بقای موسسات حرف اول را زده و آنها بی که از بهره‌وری و کیفیت بالاتری برخوردار هستند در بازار حضور داشته و ماندگار خواهند ماند. از این‌رو اطلاع مداوم از وضعیت بازار و کیفیت و کیفیت محصولات رقبا و همچنین سیستمها و روش‌های انجام کار آنها برای هر موسسه و شرکت رقیب ضروری و اجتناب‌ناپذیر است تا ضمن اینکه از مزیتها و ویژگی‌های برتر رقبا الگوپرداری می‌کنند، خود را به وضعیت بهتری نسبت به آنها برسانند. لذا تنها راهی که سازمانها می‌توانند خود را به سوی بهترین‌ها و پیشرفت و توسعه هدایت کنند این است که چشمهاشان را در برابر رقبا و بهترین تجربیات جهانی در تمام زمینه‌های مورد نیاز باز نگهداشند. بدین لحاظ امروزه الگوپرداری از بهترین‌ها (BENCHMARKING) در دنیای رقابتی امری بدیهی و مشروع بهساب می‌آید و در محافل علمی و تخصصی و حرفه‌ای

BENCHMARKING هم یک نگرش و تفکر زیربنایی است و هم یک ضرورت که این ضرورت به طور خلاصه ناشی می‌شود از:

- ۱- رقابت جهانی و وجود شرایط رقابتی در بازار کار؛
- ۲- پیشرفت‌های سریع و قابل توجه در علم و تکنولوژی؛
- ۳- پیشرفت‌های سریع در تکنولوژی اطلاعات؛
- ۴- پیشرفت‌های قابل توجه و دائم دانش مدیریت؛
- ۵- ضرورت رعایت استانداردهای کیفیت و تکامل طبیعی TQM (مدیریت کیفیت فراگیر).

که همواره ما را در شرایطی قرار می‌دهد که توجه داشته باشیم چه کارهایی باید بکنیم و چگونه باید بهتر آنها را انجام دهیم. از این‌رو اگر شرکتها و موسسات خود را فارغ از مقایسه و رقابت در عملکرد با شرکتهای رقیب بدانند طبیعی است که در پیکار سخت بازار کار و رقابت بازنه خواهند شد.

#### تاریخچه:

به طور طبیعی بهره‌گیری از تجربیات برتر دیگران در طول تاریخ بشر ادامه داشته است. چنانچه می‌بینیم نه تنها بشر از مصنوعات و روشهای کار دیگران الگوپردازی می‌کرده است بلکه الگوپردازی از موجودات و مکانیزم‌های موجود در طبیعت نیز جهت طراحی و ساخت مصنوعات توسط بشر وجود داشته است. از جمله: استفاده از مکانیزم عملکرد مغز انسان در تصمیم‌گیریها برای طراحی و ایجاد سیستمهای خبره، استفاده از مکانیزم حسی خفاش برای آشکار کردن اجسام مقابل خود در طراحی و توسعه رادار و یا مکانیزم حسی مار زنگی و استفاده از اشعه مادون قرمز در تشخیص اهداف خود که در موشک‌های زمین به هوای حساس به اشعه مادون قرمز ساطع شده از هوایپماهای جنگنده به کار گرفته شده است.

اما شاید تاریخچه شروع استفاده از BENCHMARK به عنوان یک تکنیک مدیریتی و به مقایس وسیع و سازماندهی شده برمی‌گردد به دهه ۱۹۵۰ که ژاپنی‌ها آن را مورد استفاده قرار دادند. بدین صورت که از طریق بازدید هزاران شرکت و کارخانه در سراسر جهان بخصوص ایالات متحده آمریکا و اروپا و تحقیق و بررسی محصولات این شرکتها و فرایند انجام کار آنها تلاش کردند که خصوصیات خوب و بد آنها را شناسایی کنند و ایده‌ها و طرح‌هایی که قابل

\* صاحبان اندیشه‌های نو باید داشتماً به دنبال کشف و خلق محصولات جدید باشند.

\* در ایران الگوپردازی از بهترین‌ها یک تکنیک جدیدی است که هنوز جایگاه حقیقی خود را پیدا نکرده است.

\* یکی از راههای جبران عقب‌ماندگی، اجرای برنامه‌های الگوپردازی از بهترین‌هاست.

توسعه داده و تداوم حضور خود را در بازار سخت رقابتی تضمین کنیم. یکی از راههایی که می‌تواند جبران این عقب‌ماندگی را کند و ما را به مقصد برساند اجرای برنامه‌های BENCHMARK در موسسات در قالب پروژه‌های مشخص و با همکاری مشاوران مدیریت خواهد بود.

#### تعریف و مفهوم:

واژه BENCHMARK قبل از اینکه در ادبیات مدیریت مطرح شود، در علوم مهندسی ساختمان و نقشه‌برداری به کار گرفته شده است. بدین معنی که BENCHMARK شاخصی است بلکه متعلق به جامعه بشریت است. به تعییر دیگر تکنولوژی و اطلاعاتی که امروز فرد یا موسسه خاصی تولید می‌کند در واقع حاصل فرایند توسعه دانش، اطلاعات و تکنولوژی در طول تاریخ است که فقط مدت زمان کوتاهی در خدمت تولیدکننده آن قرار می‌گیرد تا از حاصل آن در فرایند بهره‌مند شود ولی با عرضه آن به جامعه این آثار نو به سرعت در سطح جامعه گسترده می‌شود و در آینده توسط دیگران تکامل می‌یابد. لذا بهره‌گیری از حاصل تلاش خلاق دیگران در کلیه زمینه‌ها امری است بدیهی و از این طریق است که موسسات و شرکتها می‌توانند از یکدیگر یاد بگیرند و این چرخه یادگیری تداوم یابد. به عبارت دیگر به تعبیر «پیتر سنگه» اندیشمند معاصر مدیریت، از آنجا که یادگیری واقعی (LEARNING) حاصل جمع معلومات (KNOWLEDGE) و عمل (ACTION) است، BENCHMARK در واقع عین یادگیری و روشی برای رشد و تکامل است. مهم این است که پژوهیم که همیشه بهتر از ما می‌تواند وجود داشته باشد و هیچوقت به خود و امکانات خود مغروف و متکی نباشیم که تفکری خطرناک و ضدنوآوری است و در نهایت زمینه گرددش اطلاعات و حصول به آن را تسهیل نماییم.

از طرف دیگر در دهه اخیر مطرح شدن سریع و جدی BENCHMARK در واقع حاصل یک تحول و تکامل طبیعی در مفهوم رقابت و تحلیل شرایط بازار و تلاش موسسات برای کیفیت و بهره‌وری موسسات است. بدین ترتیب در شرایط رقابتی بازار و تلاش موسسات برای بقا و حضور در بازار و نیز پیشرفت‌های دانش مدیریت، BENCHMARK به عنوان یک ضرورت مطرح شده است.

بس در یک جمع‌بندی کلی می‌توان ادعای کرد

۱ - جستجو برای یافتن بهترین تجربیات صنعت و خدمات را برای رسیدن به بالاترین سطح عملکرد.

۲ - BENCHMARK عبارت است از توجه بیرونی بر فعالیتها، وظایف تخصصی یا عملیات داخلی یک موسسه به منظور اصلاح و بهبود مستمر.

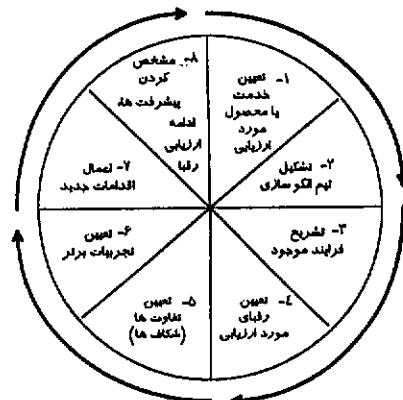
۳ - BENCHMARK یعنی مقایسه و ارزیابی خود با دیگران به منظور کشف تجربیات برتر آنها و جبران فاصله موجود.

۴ - فرایند پژوهشی دائمی که سازمان را به سمت بهترین شدن در مقایسه با رقبا سوق می‌دهد. اصولاً BENCHMARK پیش از آنکه یک تکنیک مدیریتی باشد یک نگرش است. تمایل به یادگیری روش‌های بهتر و انگیزه کمال طلبی و برتری جویی در انسان که پیوسته به دنبال بهترین وضعیت و رسیدن به بالاترین حد کمال و رشد است، مهمترین زمینه گرایش به BENCHMARK در موسسات و شرکهای است. بدین جهت و برای رسیدن به کمال و بهترین وضعیت باید هدف‌گذاری کرد که قاعده‌تاً در این هدف‌گذاری باید بهترین رکورد موجود از طریق مقایسه رقی و بهترین وضعیت مطلوب درنظر گرفته شود.

علاوه بر این در BENCHMARK این تفکر نیز حاکم است که تکنولوژی و اطلاعات موجود به فرد یا شرکت و سازمان خاصی تعلق ندارد

۴ - عمل یا اجرا (ACTION): در مرحله پایانی، تجربه‌های جدید به اجرا در می‌آید و از طریق بازخورد (FEEDBACK) نتایج مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بدین ترتیب می‌توان چرخه BENCHMARKING را در یک شرکت با موسسه به شرح زیر ترسیم کرد:



چرخه الگوسازی از بهترین‌ها

#### AUSTRALIAN CONTINUOUS IMPROVEMENTS GROUP

#### ایجاد شبکه‌های BENCHMARKING

برای نیل به موفقیت در الگوسازی باید به دو نکته مهم توجه کرد:

۱ - داشتن اطلاعات کافی، مرتبط و بهمنگام از وضعیت رقبا و صنعتی که از آن الگوسازی می‌شود.

۲ - داشتن معیارهای کمی و کیفی مشخص برای اندازه‌گیری عملکرد و موفقیت شرکتها.

در هر دو مورد فوق ایجاد باکرهای اطلاعاتی و برقراری ارتباطات مناسب برای کسب اطلاعات لازم و کافی از وضعیت رقبا و محصولات جدید و برترو معیارهای مشخص و مناسب برای ارزیابی آنها لازم است.

ایجاد شبکه‌های BENCHMARKING و تبادل اطلاعات و تجربه‌های کارشناسی بین صنایع مختلف و نیز بین مراکز مشاوره مدیریت و موسساتی که در این زمینه خاص مشورت می‌دهند می‌تواند به ارتقای تحصیص این واحدها و توسعه و تکامل تکنیک BENCHMARKING بیانجامد. اما نکته مهم در ایجاد چنین شبکه‌هایی وجود تفاهم و داشتن این تفکر مشترک است که الگوسازی نوعی

#### BENCHMARKING کاربرد

۱ - برای طراحی یک سازمان و محصول جدید که در این صورت صنعت یا خدمتی خاص مورد ارزیابی و مقایسه قرار گرفته و بهترین محصول، ساختار و فرایند مناسب تولید آن مورد الگو قرار می‌گیرد.

۲ - به منظور بهبود و یا مهندسی مجدد یک سازمان و ارائه محصول یا خدمت مناسبتر یا جدید به بازار رقابتی که در این صورت رقبا و محصول آنها و همچنین فرایندهای کار مورد ارزیابی و مقایسه قرار گرفته و از بهترین‌ها الگوبرداری می‌شود.

#### مراحل و فرایند انجام کار در BENCHMARKING

اصلًا فرایند کار در BENCHMARKING بستگی به فرهنگ و شرایط هر محیط دارد ولی به طور کلی در هر شرایط چهار مرحله کلی به شرح زیر وجود دارد که الگوی کلی کار را تعریف می‌کند:

۱ - برنامه‌ریزی (PLANNING): در این مرحله اقدامات زیر صورت می‌گیرد.

۱/۱ - انتخاب موضوع مورد بررسی اعم از فعالیت یا فرایند خاص.

۱/۲ - مشخص کردن معیارهای ارزیابی.

۱/۳ - تشکیل و آموختن تیم‌های تحقیق.

۱/۴ - ابداع فرایند سنجش عملکرد.

۱/۵ - تعیین شرکای مورد ارزیابی و الگوسازی و گردآوری اطلاعات مربوطه.

۲ - تجزیه و تحلیل (ANALYSIS): که شامل اندازه‌گیری عملکرد شرکای الگوسازی از طریق روش‌های گوناگون می‌شود.

۳ - تلفیق (INTEGRATION): در این مرحله ضمن تعیین شکاف‌ها، برتری‌ها و تفاوت‌های عملکرد، نتایج و توصیه‌های تحقیق اعلام می‌شود.

#### \* در BENCHMARK این تفکر حاکم

است که تکنولوژی و اطلاعات موجود به فرد یا شرکت می‌شود که از طریق تعلق ندارد بلکه متعلق به جامعه بشریت است.

\* هیچوقت به خود و امکانات خود غرور نباشیم که این تفکری خطرناک و ضلنوازی است.

اقتباس و اصلاح بودند انتخاب و حتی جایگزین مناسبتری از آنها را با قیمت ارزانتر به مرحله تولید برسانند. آنها همچنین موقق شدند که تجربه‌ها و تکنولوژی مفید در یک دیگر فعالیت انتقال بخصوص را به حوزه‌های دیگر هستند و از این طریق مدام عملکرد خود را توسعه و بهبود می‌بخشنند.

اما تولد BENCHMARK به معنی امروزی آن برمی‌گردد به سال ۱۹۷۹، زمانی که شرکت زیراکس آمریکا به سبب کاهش سهم بازار خود و عرضه محصولات مشابه با قیمت ارزانتر توسط رقبا مجبور شد در رقابت با شرکتهای رقیب خود از این تکنیک استفاده کند. بطوریکه هم‌اکنون نیز شرکتهای XEROX آمریکا و RANK XEROX انگلیس به عنوان پیشو در BENCHMARK شناخته می‌شوند.

#### ارتبط BENCHMARK با کیفیت و بهره‌وری:

اصلًا شرکتی که بخواهد بهترین رکورد را شناسایی کرده و از آن عبور کند باید آمادگی قبلی در خود به وجود آورده باشد و از نظر توانایها نزدیک به آن رکورد باشد. به تعبیر دیگر شرکتهای می‌توانند خود را با بهترین رکوردهای بر جای گذاشته شده مقایسه کرده و تلاش کنند که از آن رکورد پیشی گیرند که در سطح بالایی از نظر بهره‌وری و کیفیت باشند و گرنه فاصله زیادی که در مقایسه با بهترین رکورد وجود دارد مدیران را متقاعد می‌سازد که امکان ندارد بتوانند به چنین رکوردهایی برسند که نتیجه آن یاس و نومیدی خواهد بود. نتیجه اینکه شرکتها از طریق مقایسه خود با رقبا برای رسیدن به بالاترین حد عملکرد، دائمًا در تلاش برای افزایش کیفیت و بهره‌وری خود برآمده و یهناچار یک برنامه بهبود سازمانی و یا مهندسی مجدد سازمان را در دستور کار خود قرار می‌دهند. از طرف دیگر کیفیت و بهره‌وری دو عامل مهم موفقیت یک سازمان هستند که هم رضایت مشتری را به دنبال دارد و هم موجب بقای شرکت می‌شود که از طریق BENCHMARK می‌توان بهر دو عامل دست پیدا کرد. یا به عبارت دیگر BENCHMARK تکنیکی است برای ارتقای کیفیت و بهره‌وری.

- در استفاده از BENCHMARKING
- ۱/۲ - ترتیب برنامه‌های بازدید از شرکتهای موفق در کاربری این تکنیک.
  - ۱/۴ - برگزاری سمینارها و کنفرانس‌ها و سایر همایش‌های توجیهی و تخصصی.
  - ۲ - ایجاد مراکز مشاوره و راهنمایی حضوری برای شرکتها و موسساتی که در شرایط رقابتی قرار داشته و علاقه‌مند به استفاده از این تکنیک هستند.
  - ۳ - ایجاد شبکه‌های الگویسازی و تبادل اطلاعات بین شرکتها و موسساتی که استفاده از این تکنیک را در برنامه کاری خود قرار داده‌اند.
- منابع:**
- فریبرز (یحیی) پرتوی. الگویداری از بهترین‌ها (جزوه آموزشی). تهران: سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳۷۶.
  - غلامعلی فضل‌الهی. روشنی برای ارتقاء کیفیت و بهره‌وری. تهران: نشریه پژوهش و مهندسی شماره ۲۲، ص ۱۳۷۳-۱۳۷۰.
  - عسگر غنی. مهندسی معکوس، تهران: نشریه پژوهش و مهندسی شماره ۲۴، ص ۴۳، ۱۳۷۴.
  - سخنرانی آقای TURK ENUSTUN مدیر بخش مستقل BENCHMARKING شرکت ایستمن کداک آمریکا در اجلاس مطالعاتی BENCHMARKING در شهر سیدنی استرالیا، ۱۳۷۶.
  - سخنرانی آقای EUAN LOCKIE مدیر AUSTRALIAN CONTINUOUS IMPROVEMENT GROUP در اجلاس مطالعاتی BENCHMARKING در شهر سیدنی استرالیا، ۱۳۷۶.
  - BEST PRACTICE BENCHMARKING/SYLVIA CODLING - ALDERSHOT: GOWER, 1992.
  - BENCHMARKING FOR COMPETITIVE ADVANTAGE/ TONY BENDELL, LOUISE BOULTER, AND JOHN KELLY. - LONDON: FINANCIAL TIMES, 1993.
  - PRACTICAL BENCHMARKING: THE COMPLETE GUIDE/ MOHAMED ZAIRI AND PAUL LEONARD. - LONDON: CHAPMAN & HALL, 1994.
  - RE-ENGINEERING AT WORK/ MICHAEL LOH. - LONDON: GOWER, 1995.

• مجتبی علاقبندزاد: معاون سازمان مدیریت صنعتی و مدرس مدیریت، فوق لیسانس مهندسی کشاورزی و دارای تجربه مدیریتی

\* الگویداری از بهترین‌ها، حاصل رقابت جهانی وجود شرایط رقابتی در بازار کار است.

\* برای اولین بار شرکت آمریکایی BENCHMARKING زیراکس از تکنیک استفاده کرد.

\* BENCHMARKING تکنیکی است برای ارتقاء کیفیت و بهره‌وری.

گسترش خدمات مشاوره‌ای و برگزاری سمینارها و دوره‌های آموزشی و برنامه‌های توجیهی بشدت وجود دارد. در این رابطه نقش دولت و اجرایی برنامه‌های ملی و سرمایه‌گذاری در این زمینه بسیار حیاتی و تعیین‌کننده است. البته قبل از هرچیز اجرای برنامه‌های توجیهی و فرهنگ‌سازی بشدت مورد نیاز است، بخصوص در کشور ما که حصر اطلاعات و عدم اشاعه آن هنوز به صورت یک فرهنگ رایج وجود دارد که خود مانع بزرگی بر سر راه استفاده از این تکنیک است.

پیشنهاداتی برای کاربرد و توسعه خدمات BENCHMARKING

- ۱ - ایجاد فرهنگ و تشریح اهمیت استفاده از BENCHMARKING از طریق:
- ۱/۱ - انتشار مقاله‌ها و نشریه‌های تخصصی و ترویجی در این زمینه.
- ۱/۲ - تدوین و انتشار قضیه‌های شرکتهای موفق

\* ایجاد شبکه‌های BENCHMARKING و تبادل اطلاعات و تجربه‌های کارشناسی بین صنایع مختلف و نیز بین مراکز مشاوره مدیریت و موسساتی که در این زمینه خاص مشورت می‌دهند می‌تواند به ارتقاء تخصصی این واحدها و توسعه و تکامل این تکنیک بیانجامد.

یادگیری آگاهانه مفید و موثر از تجارت خود و دیگران و برای ترویج ابتکارات است نه انفعال در برای ابتکارات دیگران و لذا وجود چنین شبکه‌هایی نه تنها یک شبکه یادگیری تلقی می‌شود، بلکه برقراری یک سیستم BENCHMARK می‌شود که از تجربه‌های موفق یکدیگر برای ترویج و توسعه این روش مدیریتی استفاده کنند. البته جریان تبادل اطلاعات بین رقبا و شبکه‌ها زمانی تحقق می‌یابد که دوطرفه باشد و هر طرف سعی کند اطلاعات بهتر و بیشتری تولید و اشاعه دهد.

خوبی‌خانه تکنولوژیهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی این امکان را فراهم کرده است که از طریق شبکه‌های کامپیوتی و مخابراتی، اطلاعات به سهولت و به سرعت مبادله گردد. در این رابطه ایجاد شبکه‌های اینترنت و استفاده از شبکه اینترنت بسترها مناسبی برای این امر هستند.

## ترویج BENCHMARKING از طریق خدمات مشاوره‌ای و آموزشی

از آنجا که BENCHMARKING به عنوان یکی از جدیدترین تکنیکهای مدیریتی در کشور ما در سطح محدودی مطرح شده و هنوز جایگاه حقیقی خود را در موسسات پیدا نکرده است و همچنین بسیاری از شرکتها امکانات مناسب برای بهره‌گیری از این تکنیک را ندارند، ضرورت

